

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการคาดการณ์ประชากรทั่วโลก คาดว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 340 ล้านคน ส่วนของประเทศไทยคาดการณ์ไว้ว่าในปี พ.ศ. 2563 จะมีสัดส่วนประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.3 ซึ่งมากกว่าปีปัจจุบันที่สัดส่วนประชากรอยู่ที่ร้อยละ 11.93 ซึ่งทำให้หลายภาคส่วนต้องให้ความสนใจและเตรียมพร้อมสำหรับกลุ่มประชากรสูงวัยนี้

การศึกษาเรื่อง “การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ” จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อสำรวจและศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 3) เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลต่อการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากคนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งมีเงิน มีเวลาว่าง และมีภาระลดลง จึงมีศักยภาพที่จะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายใหม่และจะเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Littrell, Paige, and Song (2004) ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกำลังเป็นกลุ่มที่สำคัญ เพราะสุขภาพยังดีอยู่ รายได้สูง มีหนี้สินน้อย และมีเวลาว่างพอที่จะเดินทางระยะไกลได้ และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มวัยรุ่น ถือว่าเป็นกลุ่มตลาดที่มีความสามารถในการจับจ่าย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุสามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล ไม่ต้องกังวลเรื่องการท่องเที่ยวในช่วงฤดูที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Tourism Queensland (2002) ได้กล่าวไว้

ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีเวลา มีเงิน แต่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องจากอวัยวะหลายอย่างเสื่อมลงตามอายุ ด้วยข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรเป็นรูปแบบ Slow Tourism คือ การท่องเที่ยวแบบช้าๆ ไม่เร่ง

ริบหรือหักโหม ไม่ผจญภัยหรือเสี่ยงภัยเกินไป ไม่สมบุกสมบันเกินกว่าร่างกายของผู้สูงอายุจะรับได้ ควรมีคุณภาพของการบริการที่พิเศษกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป แต่ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนยังไม่ได้เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวนี้ โดยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังต่อไปนี้

8.1 สำรวจและศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ภาคเหนือตอนบนมีความได้เปรียบทางด้านภูมิประเทศที่สวยงาม และภูมิอากาศเย็นสบาย โดยเฉพาะในฤดูหนาว มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ รวมถึงมีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากกว่า 700 ปี จึงทำให้ภาคเหนือตอนบนมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อนอยู่เสมอแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวกระจายอยู่ใน 8 จังหวัดในภาคเหนือตอนบนดังต่อไปนี้

1) จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากหลากหลายประเภท จากการสำรวจพบถึง 168 แห่ง มีการเข้าถึงสะดวกทั้งทางถนน ทางรถไฟ และทางเครื่องบิน ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน อีกทั้งยังมีที่พักแรมและบริการอำนวยความสะดวกหลากหลายประเภท

แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองเชียงใหม่และข้างเคียง โดยส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดเจดีย์หลวง วัดสวนดอก วัดอุโมงค์ หอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ ชุมชนดั้งเดิมวัดเกต ชุมชนผลิตเครื่องเงินถนนวัวลาย หมู่บ้านผลิตเครื่องไม้บ้านถวาย สวนสัตว์เชียงใหม่ พระตำหนักคาราภิรมย์ น้ำตกแม่สา ปางช้างแม่สา สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ปางช้างแม่แตง ล่องแพแม่ตะมาน ถ้ำเชียงดาว คอยอ่างขาง หมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง น้ำพุร้อนสันกำแพง หมู่บ้านแม่กำปอง และอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

2) จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูนตั้งอยู่ติดต่อกับแนวเขตด้านใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยว 58 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นของจังหวัดลำพูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และศาสนา พบได้บริเวณตัวเมืองลำพูนและข้างเคียง ได้แก่ วัดพระธาตุนริภุญไชย-

รวมหาวิหาร พิพิธภัณฑสถานชุมชนเมืองหริภุญไชย วัดจามเทวี กู่ช้าง - กู่ม้า แหล่งท่องเที่ยวนอกตัวเมืองที่น่าสนใจ คือ วัดพระพุทธรูปตากฟ้า โบราณสถานเกาะกลาง หมู่บ้านทอผ้าหนองเงือก วัดพระบาทห้วยต้ม อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล ข้อจำกัดของการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน คือ สถานที่พักผ่อนมีให้เลือกน้อย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมพักผ่อนในเมืองเชียงใหม่มากกว่า

3) จังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปางตั้งอยู่ติดต่อกับแนวเขตด้านตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดลำพูน จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่เด่นทั้งประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา ธรรมชาติและกิจกรรม พบทั้งหมด 58 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นๆ ประกอบด้วยวัดและชุมชนดั้งเดิม และสถานีรถไฟลำปาง ชุมชนท่ามะโอ กาดกองต้า (ตลาดกองต้า) ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย และอุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน เขื่อนกิ่วลม วัดพระธาตุลำปางหลวง และเหมืองแม่เมาะ

4) จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยาตั้งอยู่ด้านเหนือของจังหวัดลำปางด้านตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยว 52 แห่ง ที่เด่นได้แก่ กว๊านพะเยา วัดศรีโคมคำ วัดพระเจ้านั่งดิน ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ และวัดท่าฟ้าใต้

5) จังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยวมากถึง 186 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงรายและข้างเคียงส่วนใหญ่เป็นวัด ได้แก่ อนุสาวรีย์พ่อขุนมั่งราย วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดร่องขุ่น ดอยแม่สลอง พระธาตุดอยตุง พระตำหนักดอยตุง และเมืองโบราณเชียงแสน

6) จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดลำปาง จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยว 35 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่นตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองแพร่และข้างเคียง ได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ วัดจอมสวรรค์ วัดพระธาตุจอมแจ้ง บ้านประทับใจ บ้านทุ่งโฮ้ง และแพะเมืองผี

7) จังหวัดน่าน

จังหวัดน่านตั้งอยู่ด้านตะวันออกของภาคเหนือตอนบน จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยว 42 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่เป็นกลุ่มในบริเวณตัวเมืองน่านและข้างเคียง ได้แก่ วัดพระธาตุช้างค้ำ วัดภูมินทร์ วัดหัวข่วง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดพระธาตุแช่แห้ง อุทยานแห่งชาติดอยภูคา

8) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือสุดของประเทศไทย จากการสำรวจพบแหล่งท่องเที่ยว 82 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่เด่น ได้แก่ วัดพระธาตุดอยกองมู วัดจองคำ – วัดจองกลาง เมืองปาย พิพิธภัณฑสถานวิทยุปัญญาขอม ทุ่งบัวตองดอยแม่เหาะ และบ้านแม่สามแลบ

8.2 ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

จากการศึกษา ได้ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่มีอยู่มากมายหลากหลายประเภท โดยการใช้แบบประเมิน และใช้เกณฑ์การประเมินแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเข้าถึงสะดวก มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้เหมาะสม มีสิ่งบริการรองรับการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า

ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ได้ทำการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ การประเมินระดับที่ 1: การประเมินเบื้องต้น การประเมินระดับที่ 2: การประเมินระดับจังหวัด และการประเมินระดับที่ 3: การประเมินระดับภาค

8.2.1 การประเมินระดับที่ 1: การประเมินเบื้องต้น

ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเบื้องต้นพบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน (วัด) ประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑสถาน เมืองโบราณ) ตั้งอยู่ในตัวเมือง ซึ่งเข้าถึงได้สะดวกทางรถยนต์ และเป็นที่ตั้งของสนามบิน สถานีรถไฟ อีกทั้งยังมีสิ่งบริการต่างๆ ให้เลือกใช้บริการทั้งทางด้านที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก สิ่งบริการด้านการเดินทางขนส่ง เช่น รถประจำทาง บริษัทนำเที่ยว บริการให้เช่ารถ บริการมัดกุเทศก์ เป็นต้น มีร้านอาหาร มีร้านขายของที่ระลึกของฝาก มีสถานที่น่าสนใจอื่นๆ ให้เที่ยวชม รวมทั้งยังมีสถานบริการด้านการรักษาพยาบาลในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน

8.2.2 การประเมินระดับที่ 2: การประเมินระดับจังหวัด

สรุปผลการประเมินระดับจังหวัด แบ่งตามจังหวัดได้ดังนี้

1) จังหวัดเชียงใหม่

ผลการสำรวจพบว่าแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ตั้งกระจายอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ 5 เส้นทาง ได้แก่

- 1) เส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ – คอยสุเทพ
- 2) เส้นทางเมืองเชียงใหม่ – แม่ริม – สะเมิง – หางดง – เชียงใหม่
- 3) เส้นทางเมืองเชียงใหม่ – สันกำแพง
- 4) เส้นทางเมืองเชียงใหม่ – แม่ริม – แม่แตง – เชียงดาว – ไชยปราการ – ผาเงา – แม่อาฮาย
- 5) เส้นทางเมืองเชียงใหม่และข้างเคียง

แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูงส่วนใหญ่เป็นประเภทศาสนสถาน ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่และใกล้เคียง เนื่องจากการเข้าถึงสะดวกและตั้งอยู่ใกล้แหล่งรวมของสิ่งบริการการท่องเที่ยว โดยมีแหล่งท่องเที่ยว 3 อันดับแรก คือ วัดป่าดาราภิรมย์ (80.33 คะแนน) ชุมชนวัดเกต (80.09 คะแนน) และเวียงกุมกาม (79.43 คะแนน)

2) จังหวัดลำพูน

ผลการสำรวจเบื้องต้นพบว่า แหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุของจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน (วัด) ตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองและใกล้เคียง และมีวัดอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งอยู่บนเส้นทางสำคัญ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106) ทางทิศใต้ของจังหวัดลำพูนไปสู่อำเภอป่าซางและอำเภอลี้ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูงสุด 3 อันดับแรกคือ วัดพระธาตุหริภุญไชยวรมหาวิหาร (66.32 คะแนน) อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี (61.40 คะแนน) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย (61.31 คะแนน)

3) จังหวัดลำปาง

ผลการประเมินปรากฏว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรกคือ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย (70.02 คะแนน) วัดพระธาตุลำปางหลวง (67.65 คะแนน) และบ้านเสานัก (66.92 คะแนน) ซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ศาสนสถาน และโบราณคดี/ประวัติศาสตร์/ศิลปกรรม ซึ่ง 2 อันดับแรกตั้งอยู่นอกตัวเมืองลำปาง

หากพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง ปรากฏว่ามีเพียงเหมืองลิคไนต์แม่มาะที่มีสิ่งบริการสำหรับผู้สูงอายุอยู่บ้าง เช่น มี Wheel Chair ให้ยืมในพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วไม่พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวใดที่ได้จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้ผู้สูงอายุและผู้พิการ

4) จังหวัดพะเยา

แหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุตั้งอยู่ในบริเวณใกล้ตัวเมืองพะเยา แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรก คือ กว๊านพะเยา (65.20 คะแนน) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ (64.57 คะแนน) และวัดศรีโคมคำ (59.10 คะแนน) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งประเภทธรรมชาติ โบราณคดี/ประวัติศาสตร์/ศิลปกรรม และศาสนสถาน

5) จังหวัดเชียงราย

แหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่เป็นกลุ่มในเมืองเชียงราย นอกจากนั้นแล้วจะตั้งอยู่บนเส้นทางจากเมืองเชียงรายไปสู่เมืองแม่สาย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) และอีกกลุ่มหนึ่งจะตั้งอยู่ในเมืองเชียงแสนและข้างเคียง

ผลการประเมินปรากฏว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรกในจังหวัดเชียงรายคือ วัดพระแก้ว (68.42 คะแนน) วัดร่องขุ่น (68.08 คะแนน) และเมืองโบราณเชียงแสน (65.58 คะแนน) ซึ่งมีเพียงวัดพระแก้วที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงราย แต่อีก 2 แห่ง ตั้งอยู่นอกตัวเมืองเชียงราย

6) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลักของจังหวัดคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ที่ผ่านอำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอแม่สะเรียง โดยจะตั้งรวมกันอยู่เป็นกลุ่มในอำเภอที่มีการเข้าถึงสะดวกคือ อำเภอปาย และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีสนามบินและมีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ

แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือ วัดจองกลาง-วัดจองคำ (69.29 คะแนน) วัดพระธาตุดอยกองมู (64.76 คะแนน) และบ่อน้ำร้อนท่าปาย (64.10 คะแนน) ซึ่ง 2 อันดับแรกตั้งอยู่ในตัวเมืองแม่ฮ่องสอน และอีกแห่งตั้งอยู่ชานเมืองปาย

7) จังหวัดแพร่

ผลการสำรวจพบว่าแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดแพร่ ตั้งรวมกันอยู่ในบริเวณตัวเมืองแพร่และใกล้เคียง แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรกจังหวัดแพร่คือ วัดพระธาตุช่อแฮ (64.15 คะแนน) คู่มเจ้าหลวง (60.25 คะแนน) และบ้านวังศรีบุรี (60.10 คะแนน) ซึ่งอันดับแรกตั้งอยู่บริเวณชานเมืองและ 2 อันดับต่อมาตั้งอยู่ในตัวเมืองแพร่ และแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานตั้งอยู่ในตัวเมืองและใกล้เคียง

8) จังหวัดน่าน

ผลการสำรวจเบื้องต้นพบว่า แหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ตั้งรวมกลุ่มกันอยู่ในบริเวณตัวเมืองน่านและใกล้เคียง แหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนสูง 3 อันดับแรกคือ วัดภูมินทร์ (75.43 คะแนน) วัดพระธาตุแช่แห้ง (70.31 คะแนน) และวัดพระธาตุช้างค้ำ (69.56 คะแนน) ซึ่งอันดับที่ 1 และอันดับที่ 3 ตั้งอยู่ในตัวเมือง แต่อันดับที่ 2 ตั้งอยู่นอกเมืองและแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 อันดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน

8.2.3 การประเมินระดับที่ 3: การประเมินระดับภาค

แหล่งท่องเที่ยว 10 อันดับแรกที่มีศักยภาพและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ มี 9 แห่งที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีเพียงแห่งเดียวคือ วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่ในจังหวัดน่าน และหากพิจารณา 20 อันดับแรก ปรากฏว่า 19 แห่งตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีเพียง 1 แห่ง คือ วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่ในจังหวัดน่าน สาเหตุที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่จำนวนมากได้รับคะแนนสูง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเมือง หรือใกล้ตัวเมือง การเข้าถึงสะดวก (คะแนนจากองค์ประกอบที่ 1 การเข้าถึง) และตั้งอยู่ใกล้สิ่งบริการการท่องเที่ยวเนื่องจากเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบริการ มีที่พักแรม ร้านอาหารเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว บริษัทให้เช่ารถ รวมทั้งมีสถานพยาบาลหลากหลายให้เลือกใช้บริการ จึงได้คะแนนจากองค์ประกอบที่ 4 สิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงสูง ส่วนคะแนนจากองค์ประกอบที่ 2 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 คุณค่าของแหล่งเที่ยวนั้น ได้คะแนนไม่แตกต่างกันมาก และมีข้อสังเกตว่า องค์ประกอบที่ 3 และองค์ประกอบที่ 4 เป็นองค์ประกอบที่สามารถปรับปรุงได้ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สามารถจัดให้มีเพิ่มเติมได้ และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเพิ่มเติมได้ เช่น จัดให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพิ่มเติม เพิ่มป้ายสื่อความหมาย เพิ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

การประเมินตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

ในการศึกษานี้ ได้แบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณคดี/ประวัติศาสตร์/ศิลปกรรม และแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน จำนวน 69 แห่ง ใน 10 อันดับแรกอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 แห่ง อยู่ในจังหวัดน่าน 1 แห่ง

- แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ มีทั้งหมดจำนวน 32 แห่ง ใน 10 อันดับแรก อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 8 แห่ง จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย จังหวัดละ 1 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่จะอยู่นอกตัวเมือง มีเพียงจังหวัดเชียงใหม่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติหลายแหล่งที่ตั้งอยู่ในเมืองและใกล้เคียง เช่น สวนสัตว์เชียงใหม่ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ในทิวเขาฟ้า
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณคดี/ประวัติศาสตร์/ศิลปกรรม มีทั้งหมด 23 แห่ง 10 อันดับแรก อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 5 แห่ง จังหวัดน่าน 2 แห่ง จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา จังหวัดละ 1 แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรม มีทั้งหมดจำนวน 15 แห่ง อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 9 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองและใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2 แห่ง นอกนั้นอยู่ในจังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน จังหวัดละ 1 แห่ง

แหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดของทุกประเภทไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น ห้องสุขาเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ และผู้พิการ ทางลาดและราวสำหรับพยุงตัว ป้ายเตือน ป้ายสื่อความหมายที่ผู้สูงอายุอ่านได้สะดวก ที่นั่งพักที่สบายและร่มรื่น รวมทั้งไม่ได้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นเวลานานขึ้น

8.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

จากผลการศึกษา พบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนบน ไม่ได้เตรียมความพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ อาทิ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเหล่านี้มาก่อน บางแห่งอยากพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ไม่รู้ว่าจะเริ่มทำอย่างไร และทำให้ถูกต้องเหมาะสมอย่างไร การศึกษานี้จึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้

8.3.1 แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

เพื่อเพิ่มความสะดวก สบาย และความปลอดภัยให้แก่ท่องเที่ยวสูงอายุในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติในภาคเหนือตอนบนจึงมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- การเดินทางเข้าถึง ปรับปรุงป้ายบอกทาง ระยะเวลา และสภาพเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และจุดแวะพักบนเส้นทาง ปรับปรุงสถานที่แวะพักระหว่างทาง เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับการ

เดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนให้หมู่บ้านใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวจัดให้มีบริการโดยสาธารณชนเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวและเมืองข้างเคียง ปรับปรุงสภาพเส้นทางเพื่อเพิ่มความสะดวก และปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มความสวยงามบนสองฟากเส้นทาง

- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม เช่น เขตสงวน เขตส่งเสริมการท่องเที่ยว เขตบริการการท่องเที่ยว

- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ที่จอดรถ ป้ายให้ข้อมูล ศูนย์ข้อมูล ถนนในแหล่งท่องเที่ยว ทางเท้า บันได ทางลาด รถบริการนำเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย มัคคุเทศก์ ห้องสุขา ที่นั่งพัก ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายอาหาร และร้านขายของที่ระลึก ที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยว การจัดการขยะ ระบบสื่อสาร ห้องปฐมพยาบาล น้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค การระบายน้ำและการจัดการน้ำเสีย

- ปรับปรุงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสุขภาพ การที่ได้ทานอาหารที่มีประโยชน์ ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีอากาศบริสุทธิ์ ได้ออกกำลังกายโดยการเดินชมธรรมชาติ ศึกษาพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ได้รับการวางแผน โบราณ ช่างน้ำพุร้อน

- ปรับปรุงสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง เสนอให้รวบรวมข้อมูลของสิ่งบริการดังกล่าว ทั้งในแง่ของที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ เพื่อเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว

- ปรับปรุงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จัดให้มีการฝึกอบรมดูแลเจ้าหน้าที่ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ข้อจำกัด ปัญหา และความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการให้บริการอันจะมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ฝึกอบรมชาวบ้านจากหมู่บ้านข้างเคียงให้เข้ามาทำหน้าที่มััคคุเทศก์ และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านต่างๆ

- ปรับปรุงด้านการตลาด ทำการสำรวจเพื่อหาเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นจุดประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม และควรจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยววางแผนไว้ล่วงหน้า รวมทั้งจัดการประชาสัมพันธ์ร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหรือตั้งอยู่บนเส้นทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว แล้วเผยแพร่ข้อมูลโดยผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อเอกสารและอินเทอร์เน็ตที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ

8.3.2 แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน

วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่งของภาคเหนือตอนบน โดยมีวัดสำคัญตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในทุกจังหวัด เอกลักษณะของวัดในภาคเหนือตอนบนมีลักษณะเด่นที่คือ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุจำนวนมากที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับศิลปะสถาปัตยกรรมท้องถิ่นจนเกิดเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมล้านนาที่สวยงาม และมีคุณค่า ผลการสำรวจพบว่าวัดในภาคเหนือตอนบนยังมีปัญหา โดยเฉพาะในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งยังไม่ได้จัดเตรียมไว้ให้ผู้สูงอายุ ที่จัดไว้ให้ก็ยังไม่เหมาะสม ไม่ได้มาตรฐาน มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนั้นแล้วสามารถเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้อีก โดยการเพิ่มป้ายสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านจากชุมชนข้างเคียงวัด เพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลบำรุงรักษาสุขภาพเพิ่มกิจกรรมทางศาสนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในวัดนานขึ้น ให้เกิดความประทับใจ แต่การพัฒนาวัดยังมีข้อจำกัด โดยจะต้องไม่พัฒนา ส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะที่ขัดแย้งหรือลดบทบาทหน้าที่หลักของวัด ซึ่งได้แก่ การเป็นสถานที่พักของพระสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์และประชาชน รวมทั้งการออกแบบก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในวัดจะต้องไม่ลดคุณค่าความสวยงามของโบราณสถาน

8.3.3 แหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม

เมืองโบราณเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่งของภาคเหนือตอนบน ถึงแม้ว่าจะมีประวัติการพัฒนาเมืองมายาวนาน มีร่องรอยเมืองโบราณจำนวนมาก แต่มีเมืองโบราณเพียง 3 แห่งที่ได้รับการบูรณะและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ เมืองโบราณเวียงกุมกาม เมืองโบราณเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่ และเมืองโบราณเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีลักษณะเด่นที่คล้ายกันคือ มีโบราณสถานจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานร้าง ตั้งกระจายอยู่ปะปนกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดี ในบริเวณเมืองโบราณมีพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์ข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีร้านค้า ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง อีกทั้งโบราณสถานยังตั้งปะปนกับที่พักอาศัยของชาวบ้านที่สามารถส่งเสริมให้เจ้าของผู้ครอบครองประกอบธุรกิจให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ แต่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทเมืองโบราณมีข้อจำกัดที่จะต้องไม่ให้มีกิจการและอาคารที่ไม่เหมาะสมเข้ามาตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงโบราณสถาน เพราะจะทำให้โบราณสถานชำรุดหรือด้อยคุณค่า ขาดความสวยงาม

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุดังนี้

- ปรับปรุงการเดินทางเข้าถึง บอกลที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ปรับปรุงสภาพถนน ส่งเสริมให้มีการเดินรถโดยสารสาธารณะ

- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองโบราณ

- กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองโบราณ ออกเป็น 3 เขตคือ เขตอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ในเขตโบราณสถาน ห้ามก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติม เขตชนวน คือพื้นที่โดยรอบเขตโบราณสถานที่กำหนดไว้เพื่อคุ้มครองโบราณสถาน และเขตส่งเสริมการท่องเที่ยว คือเขตพื้นที่โดยรอบเขตชนวน เป็นเขตที่ส่งเสริมให้เป็นที่ตั้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว

- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองโบราณ ในด้านที่จอดรถ ป้าย ถนนในเมืองโบราณ จัดให้มีรถบริการนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์ เพื่อลดปริมาณรถบนถนน ดัดตั้งป้ายควบคุมความเร็วของรถในเขตเมืองโบราณ เสนอให้ฝึกอบรมเยาวชนและผู้สนใจทำหน้าที่มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวไปชมโบราณสถานต่างๆ ในเมืองโบราณ ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ตามมาตรฐานสากล ควรจะมีที่นั่งพักหลายๆ แห่ง โดยเลือกตำแหน่งที่มองเห็นโบราณสถานสวยงาม ได้ร่มเงาของต้นไม้ มีป้ายอธิบายประวัติของโบราณสถาน และถึงขยะรวมทั้งมีการทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้มีการให้บริการที่พักแรมในรูปแบบ Home Stay ที่จัดการโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมืองโบราณ เสนอให้จัดการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ ที่จะดูแลผู้สูงอายุเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน

- ปรับปรุงคุณค่าของเมืองโบราณ โดยเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ให้เพิ่มขึ้น เพิ่มป้ายสื่อความหมายส่งเสริมให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองโบราณดำเนินธุรกิจการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

- ปรับปรุงการบริหารจัดการเมืองโบราณ ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ โดยจัดให้ตัวแทนจากองค์กรต่างๆ ได้รับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ควบคู่กันนอกจากนั้นแล้วเสนอให้จัดการฝึกอบรมประชาชนในท้องถิ่นที่สนใจเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุ การปฐมพยาบาล และทักษะด้านภาษา

- ปรับปรุงด้านการตลาด หากลักษณะเด่นของเมืองโบราณแต่ละแห่ง รวมทั้งชุมชนข้างเคียงเพื่อนำมาเป็นจุดประชาสัมพันธ์ที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ นอกจากนั้นแล้วเสนอให้เมืองโบราณแต่ละแห่ง จัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นประจำทุกปี โดยดำเนินการร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในบริเวณเดียวกัน หรือบนเส้นทางเดียวกัน

รวมทั้งเผยแพร่ชื่อเมืองโบราณพร้อมลักษณะเด่นของแต่ละแห่ง ในเอกสารส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรอื่นๆ และการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

8.3.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประเพณี/วัฒนธรรม/วิถีชีวิตชุมชนในภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างจากภาคอื่นๆ ทั้งในแง่ของวิถีชีวิต อาหารการกิน การประกอบอาชีพ ลักษณะอาคารบ้านเรือน ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมและพักอยู่ในชุมชน (Home Stay) ได้ อีกทั้งยังมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามเป็นธรรมชาติ มีสภาพภูมิอากาศที่เย็นสบายในฤดูหนาว

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุดังนี้

- การเดินทางเข้าถึง ควรปรับปรุงป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง และสภาพเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และจุดแวะพักบนเส้นทาง ดัดตั้งป้ายไว้ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน แต่ไม่เกะกะกีดขวางการใช้ทางเท้าและการจราจร ปรับปรุงสถานที่พักระหว่างทาง โดยจัดให้มีห้องสุขา สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายอาหาร และร้านขายของที่ระลึก โทรศัพท์สาธารณะ เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ สนับสนุนให้มีการบริการเดินรถโดยสารประจำทางระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้าน ปรับปรุงสภาพเส้นทางเพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มความสวยงามแก่สภาพภูมิทัศน์ริมสองฟากเส้นทาง

- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยว คือ เขตบริการ เขตพื้นที่นี้มักจะตั้งอยู่ด้านหน้าติดกับถนนที่เป็นทางเข้าหลักของหมู่บ้าน เขตที่พักอาศัย เป็นที่ตั้งบ้านเรือนชาวบ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฟากถนน เขตเกษตรกรรม เป็นพืชที่ทำกรเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำสวน รวมทั้ง ไร้ชา กาแฟ และป่าไม้ มีการแบ่งพื้นที่สำหรับจอดรถประเภทต่างๆ และมีลูกศรแสดงทิศทางการจราจรเพื่อความสะดวกและความปลอดภัย จัดทำป้ายบอกทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่ที่น่าสนใจต่างๆ รวมทั้งอาจจัดให้มีป้ายผังบริเวณแสดงที่ตั้งบ้านและสถานที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน ควรมีอาคารศูนย์ข้อมูลที่แสดงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณี และสถานที่ที่น่าสนใจ ที่ตั้งอยู่ประจำหมู่บ้าน โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขา ร้านค้าสหกรณ์ที่ชาวบ้านนำผลผลิตมาฝากขาย นักท่องเที่ยวควรได้รับการบรรยายสรุปเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน มีป้ายเตือนผู้ใช้รถใช้ถนนให้

ระมัดระวังในการขับรถ และป้ายเตือนไม่ให้ขับรถเร็ว ปรับปรุงผิวถนนให้เรียบเพื่อความสะดวกแก่ผู้ใช้ บันได ทางลาด ในอาคารชั้นแรกที่มีความกว้างพอเสนอให้ทำทางลาด และราวพุงตัว แต่ถ้าไม่มีพื้นที่ให้ติดตั้งราวบันไดให้ผู้สูงอายุพุงตัว ส่วนการขึ้นไปบนชั้น 2 ของบ้านไม่สามารถจะปรับให้เป็นพื้นลาดได้ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ อีกทั้งจะทำให้เสียรูปร่างลักษณะของอาคารดั้งเดิม ที่พอจะปรับปรุงได้ก็คือ ปรับขั้นบันไดและปรับราวบันได เพื่อให้ผู้สูงอายุเดินขึ้นลงได้อย่างสะดวกขึ้น เสนอให้จัดให้มีที่จอดรถและมีรถบริการนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์นำชมหมู่บ้าน เสนอให้จัดทำป้ายสื่อความหมายเพิ่มเติม มีทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ใช้ขนาดตัวอักษรและสีที่ผู้สูงอายุสามารถอ่านได้ มีขนาดและติดตั้งไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสม เสนอให้จัดอบรมเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อทำหน้าที่มัคคุเทศก์นำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน ยังทำให้ประชาชน และเยาวชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นดีขึ้น อีกทั้งยังทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จัดให้มีห้องสุขาที่ได้มาตรฐานสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ เพิ่มที่นั่งพักตามริมทางเดิน ในบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมดี รมรื่นมองเห็นทิวทัศน์สวยงาม มีภาชนะรองรับขยะ และมีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ที่น่าสนใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ร้านขายอาหาร ร้านขายยา เครื่องดื่ม และร้านขายของที่ระลึก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น รวมทั้งสร้างงานและรายได้แก่คนในท้องถิ่น ปรับปรุงร้านค้าให้เป็นระเบียบ สะอาด และมีการจัดการขยะและน้ำทิ้งอย่างเหมาะสม และเสนอให้จัดตั้งร้านสหกรณ์ของหมู่บ้านบริเวณจอร์แดนด้านหน้าหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านนำผลผลิตมาฝากขายโดยอาคารร้านค้าที่สร้างขึ้นนั้นควรมีรูปร่างที่แสดงออกถึงลักษณะสถาปัตยกรรมท้องถิ่น เพิ่มภาชนะรองรับขยะติดตั้งไว้ตามที่นั่งพัก ริมทางเดิน กลุ่มร้านค้า ติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะไว้ที่ศูนย์ข้อมูลด้านหน้าหมู่บ้านไว้ให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้ใช้ในเวลาจำเป็น ให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจใกล้เคียงเข้าไปตรวจเป็นประจำ และฝึกให้สมาชิกของหมู่บ้านให้รู้จักสังเกต ให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว และแจ้งเหตุร้ายแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เสนอให้มีห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้นหรือตู้ยาไว้ที่อาคารศูนย์ข้อมูลเพื่อให้บริการ ในเวลาฉุกเฉินพร้อมฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครให้ดูแลผู้สูงอายุ ระหว่างที่รอการนำส่งโรงพยาบาล

- ปรับปรุงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม เพิ่มกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน อาจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลบำรุงรักษาสุขภาพ โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

- ปรับปรุงสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของนักท่องเที่ยวสูงอายุ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ

ท่องเที่ยว และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งของสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวนำไปประกอบการพิจารณาวางแผนการท่องเที่ยว

- ปรับปรุงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแก่นักท่องเที่ยว ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชาวบ้านที่ประกอบธุรกิจการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เสนอให้มีการฝึกอบรมผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการนำไปดูงานในแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่ดี

- ปรับปรุงด้านการตลาด สํารวจเพื่อหาลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ควรมาเที่ยว เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยว ควรจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยววางแผนไว้ล่วงหน้า รวมทั้งจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง หรือบนเส้นทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มและดึงดูดนักท่องเที่ยว แล้วเผยแพร่โดยผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อเอกสารและอินเทอร์เน็ตที่จัดไว้โดยองค์กรต่างๆ

8.4 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ประกอบกับการสัมภาษณ์องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรมีการจัดประชุม สัมมนา อบรม เพื่อให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มการท่องเที่ยวของตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อท้องถิ่นและผู้ประกอบการท่องเที่ยวจะได้มีความสนใจ และเตรียมรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนี้

2. ควรมีการจัดทำคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงาน องค์กรผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องได้รับทราบแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

3. ควรมีการดำเนินการวิจัยในเรื่องของการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเท่านั้น แต่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สนใจ อาทิ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ที่ต้องการเรียนผ่านประสบการณ์จริง เป็นต้น

4. ควรมีการดำเนินการวิจัยในเรื่องของการท่องเที่ยว สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ในลักษณะอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ และเน้นเรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุเป็นพิเศษ

บรรณานุกรม

- กรวรรณ สังขกร. 2551. กลยุทธ์การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยและ GMS ภายใต้การขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวจีน. เชียงใหม่: บริษัท นพบุรีการพิมพ์ จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. มปป. **เที่ยวทีละก้าว Slow Travel**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และคนอื่นๆ. 2533. **ชีวิตคนชราในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจกรรมผู้สูงอายุ. 2529. **ผู้สูงอายุในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีเดชา.
- คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม วุฒิสภา. 2534. **ปัญหาผู้สูงอายุและแนวทางแก้ไข**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- คมสัน สุริยะ. 2548. **เส้นทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรัสวรรณ เทียนประภาส และพัชรี ดันศิริ. 2536. **การพยาบาลผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จารี ทองคำสิง. 2538. **ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่จะเกษียณอายุราชการเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับผู้สูงอายุในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุจน์ กลิ่นดีปดี. 2541. **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรโยค**. กรุงเทพฯ: ภาคนิพนธ์หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ และเสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ. 2548. **การศึกษาศักยภาพและผลกระทบของการพำนักระยะยาวของชาวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2546. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- _____. 2548. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. 2532. ปกิณกะบทความวิชาการด้านการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ. 2544. โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำแม่วาง ชุด โครงสร้างความเข้มชุมชน โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์. 2552. “ชีวิตมีไว้ใช้” สร้างความหมายให้ชีวิตคนพิการและผู้สูงอายุด้วยการท่องเที่ยว”. กรุงเทพฯ: สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ.
- ทักษิณา คุณารักษ์. 2546. การตลาดและการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นัฐริน ไล่พันธ์. 2544. ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บรรลุ ศิริพานิช. 2533. รายงานการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยที่อายุยืนยาวและแข็งแรง. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภาวนา แก้วแสงธรรม. 2553. เที่ยวเนิบช้า: Slow Tourism รื่นรมย์ระหว่างการเดินทางบนโลกที่หมุนช้า. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรว.
- มรุรส ปราบไพร. 2543. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว: กรณีชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนสิชา อินทจักร. 2552. “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น”. การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. ฉบับที่ 1 ปี 2552.
- มนัส สุวรรณ. 2538. นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มัลลิกา มดีโต และรัตนา เพ็ชรอุไร. 2542. ประมวลสถานภาพและสังคมของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: ศุภานิชการพิมพ์.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ. 2544. ประชาสังคมกับการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์.

- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ. 2549. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง
2. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราณี อธิชัยกุล. 2552. โครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทวีปยุโรปสู่ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วรัชต์ มัชฌิมบุรุษ. 2554. แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ
กรณีศึกษาพื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วารุณี ตันติวงศ์วานิช. 2545. หลักการตลาด. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. 2545. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2534. สถาบันครอบครัว: มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ: สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ศึกษามเส้าอาเซียน “ทัวร์ผู้สูงวัย” ใครดีใครได้. 2552. ผู้จัดการรายสัปดาห์. ปีที่ 20 ฉบับที่ 1107
วันที่ 18-24 กุมภาพันธ์ 2551.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อ
กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.
- สถาบันส่งเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.). 2552. ชีวิตมีไว้ใช้ สร้างความหมายให้ชีวิตคนพิการ
และผู้สูงอายุด้วยการท่องเที่ยว : คู่มือท่องเที่ยวสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ. นนทบุรี:
สถาบันส่งเสริมสุขภาพคนพิการ.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2550.
การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สุทิน อ่อนอุบล. 2541. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขต
ชนบท จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุมนัส วงศ์บุญชร. 2537. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับการร่วมกิจกรรมของสมาชิก
ชมรมผู้สูงอายุ กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุร่มเกล้าเขตลาดกระบัง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุรกุล เจนอบรม. 2541. **วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุ และการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรีย์ กาญจนวงศ์ และคนอื่นๆ. 2540. **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสภิตา เมธาวี. 3535. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุ เมืองพล จังหวัดขอนแก่น.** ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัยฎางค์ โปราณานนท์. 2541. **การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน: รายงานขั้นสุดท้าย.** เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติย์. 2546. **จิตวิทยาผู้สูงอายุ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Come Out and Play** ท่องเที่ยวแนวใหม่-ไร้อุปสรรค ใฝ่ใจผู้สูงอายุ-คนพิการ. 2552. *มติชนรายวัน*. 13 ตุลาคม 2552 หน้า 21.
- Aswin Sangpikul. 2007. *“Travel motivations of Japanese senior travellers to Thailand.” International Journal of Tourism Research.* Volume 10 Issue 1, pages 81-94.
- Bhatia, A.K. 1983. **Tourism Development.** 2 nd.ed. New Delhi: Sterling Publishers Private.Collier, Alan and Harraway, Sue. 1997. *The New Zealand Tourism Industry.* Auckland: Longman.
- Butler, R.W. 1980. **The Concept of a tourism Area Life Cycle of Evolution, Implications for Management of Resources.** *The Canadian Geographer.* 24 (1):8.
- Cathy H.C. Hsu, Liping A. Cai and Kevin K.F. Wong. 2007. **A Model of Senior Tourism Motivation-Anecdotes from Beijing and Shanghai.** *Tourism Management.* 28 (2007) 1262-1273. Available: www.elsevier.com/locate/tourism (8 December 2009)
- Coobs. 1976. **Social support as moderator of life stress.** *Psychosomatic Medicine.* 38: 300
- Kaplan, B.H., C.J.Cassel, and S.Gore. 1977. **Social Support and Health.** *Medical Care* 15, 5 (May 1977).
- Kotler, P., & Armstrong, G. 2006. **Principles of Marketing. 11th Edition.** New Jersey: Pearson
- Lumsdom, Les. 1997. **Tourism Marketing.** UK: International Business Press.

- Martin Lohmann. 2001. “Predicting travel patterns of senior citizens: How the past may provide a key to the future.” *Journal of Vacation Marketing* Vol.7, No. 4, 357-366 .
NIT: The Institute of Tourism and Recreational Research in Northern Europe
- McIntosh, Robert W. and Goeldner, Charles R. 1986. **Tourism Principle, Practices, Philosophies. 5 th ed.** New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Mill, Robert Christie and Morrison, Alastair M. 1992. **The Tourism System: An Introductory Text. 2 nd ed.** New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.
- Monsicha Inthajak. 2552. “Behavior of Japanese Senior Tourists Towards Cultural Tourism Activities in Chiang Mai Province” การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ฉบับที่ 2 ปี 2552.

ระบบออนไลน์

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2552. สถิตินักท่องเที่ยว. แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์):
http://www2.tat.or.th/stst/web/static_index.php. (9 ธันวาคม 2552).
- โครงการเตรียมความพร้อมประชากรก่อนวัยสูงอายุ
แหล่งที่มา: www.neo-2.net/attachments/777_112.doc
- ผู้จัดการรายวัน. 2552. “ททท. ดึงคนแก่เที่ยวกระตุ้นยอด ทำบัตรสมาชิกแถมสิทธิพิเศษ” ผู้จัดการ
31 มกราคม 2549. แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์): <http://www.gotomanager.com/news/details.aspx?id=45223> (14 ธันวาคม 2552).
- ผู้จัดการออนไลน์. 2554. ททท. เปิดตัว Senior Smile ครอบครัวยุทธยา พาพ่อแม่เที่ยว.
แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์): <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9540000061090> (1 มิถุนายน 2554).
- _____. 2554. “ลำพูน” เมืองสบาย สบาย เมืองในฝันของกระทรวงวัฒนธรรม. (ระบบออนไลน์)
แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000027446>
(1 มิถุนายน 2554)
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน แหล่งที่มา: www.rd.go.th/nan/60.0.html
- ละอียด สีลาน้อย. 2549. “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน”. *E-TAT Tourism Journal*.
แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์): <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal/index.php?IssID=14>. (8 ธันวาคม 2552).
- วัดเจ็ดยอด แหล่งที่มา: <http://www.thaitravelcommunity.com>
- วัดป่าดาราภิรมย์ แหล่งที่มา: <http://www.watphadarabhirom.com/index.php>

วัดพระธาตุช่อแฮ แหล่งที่มา: <http://www.moohin.com/032/032k007.shtml>

วัดพระธาตุแช่แห้ง แหล่งที่มา: <http://www.nan2day.com/forum/index.php?topic=356.0>

วัดพระสิงห์ แหล่งที่มา: <http://www.thaitravelcommunity.com>

วัดภูมินทร์ แหล่งที่มา: <http://www.moohin.com/108tripsboon/108trips037c003.shtml>

วัดโลกโมฬี แหล่งที่มา: <http://www.doisuthep.com/old/mambots/editors/tinymce/lokvoli.html>

วัดศรีสุพรรณ แหล่งที่มา: <http://www.hotsia.com/chiangmai/409.shtml>

วัดอุโมงค์ แหล่งที่มา: <http://www.watumong.org>

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย. 2552. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ.

2552 (Annual of International Thai Tourism 2009) เทิดชาย ช่วยบำรุง บรรณาธิการ.

แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์): http://www.ttresearch.org/home/index.php?option=com_content&task=category&sectionid=6&id=113&Itemid=51

(1 มีนาคม 2553).

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์): <http://www.tourism.go.th>

(8 ธันวาคม 2552).

สวนสัตว์เชียงใหม่ แหล่งที่มา: <http://www.chiangmaizoo.com>

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2552.

คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว. แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์):

<http://www.tourism.go.th/mfiles/1181788797/handbook11.pdf> (8 ธันวาคม 2552).

เสรี วังสีไพจิตร. 2547. โครงสร้างของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย. แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์):

<http://www2.nesac.go.th/document/show06.php?did=0> (8 ธันวาคม 2552).

หอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ แหล่งที่มา: <http://www.cmocity.com/historyhall01.html>